

---

síró torreadorok között

HOLTI MÁRIA

Miután valaki azt mondta, hogy a dél-francia bikaviadatok sokkal spanyolabbak a spanyolokéinál, feltétlen kötelességemnek éreztem, hogy ellenőrizsem ezt az állítást. Nem ismertem én ennyire a kasztíliai fies-tákat-korridákat, de hát azokról amúgy is úton-útfélen annyi értesülést szerez az ember, hogy már az maga majdnem felér az élménnyel. Különben sem lehetett annyira elképesztő a terv, langue-d'océk dráma-szükségletének meglátogatása, hiszen a Lac d'Annecy-Lac de Bourget déli, a pannón lankák hullámszására erősen emlékeztető vidékétől alig egy ugrás Trubadúrföld.

Torkig voltunk már Savoie-val, mint rövid idő alatt annyi minden mással; már rég betegre ettük magunkat a narancssárga tejföllel meg a koszorú alakúra sütött, fehérségben az Aiguille du Midi havát is meg-szégyenítő házikenyérrel; elégünk volt a parfümerősségű szénaitalából, a ritka magaslati levegőből, melyet, úgymond, decis üvegekben kellene forgalomba hozni — amit idővel talán forgalmazunk is, ha Berg úr személye nem köti le annyira a figyelmünket. Néha kimondatlanul is, körvonalatlanul is.

Mindent úgy néztem hát, olyan szemmel, hogy többé soha nem fogom viszontlátni, attól a naptól kezdve, hogy kitértük az utazás végleges időpontját. Még el sem hagytam a hegyeket, máris nosztalgiával telten nézegettem a csúcok felé, nosztalgiával és jelen időben, de mégis úgy tíz-húsz év távlatából hunyorítva vissza a havasi gyopárra, az emléktárgyakra, az emberhűségű bernáthegyiekre, a kotnyeles, ezernyelvű idegenvezetőkre zergetollas, havasikecskekörmös kalapjukban a Boulevard Haussmannról.

Hogy ebben a kiegyensúlyozott, utazás előtti nagy szomorúságomban minek kellett felbosszantanom azt a jámbor, szerencsétlen szerzetest ott fenn a Grande-Chartreuse-ön? Honnan vettem a jogot, hogy táskarádi-ómmal zajt csapjak azon a helyen, melyet eleve a csendnek bérelt ki valaha egy tucatnyi barát, programozott elmélkedés céljából, amolyan pre-hippi-féle elképzeléseken alapuló szándékoktól vezetettve, virág

helyett kereszttel ékesítve? Zajt csapni ott, ahol annyira tisztelik az embernek a csendhez való jogát, hogy a cellákat is külön-külön építették; mint parányi vikendházikók sorakoznak a rend udvarán? Miért kellett Jannak azt mondanom: „Nézd, hát nem olyanok, mintha a bernáthegyieknek szánták volna ezeket a kuckókat?”

— Ne olyan hangosan — intett le Jan. — Nem láttad az úton a sorompókat?

— Láttam. De azok a sorompók nem nekem szólnak. A gépjárműveknek.

Mintha nem is hallana:

— Szóval, láttad. Akkor hallgass te is. Azok a sorompók a zajoknak szólnak.

— Lehet — nyeltem. — De azért rájuk férne valami rendesebb zene is Johann Sebastian vagy Palestrina után — mondtam megátalkodottan, miközben a táskarádiót szándékosan Luxemburgra állítottam. Felüvöltött a *Si tu vas á Rio*, amit már akkor sem bírtam elviselni enyhe sokk nélkül; Jannel pedig ezt a zenei műalkotást tartottuk az eszmei mondanivalótlanság világcúcstartójának.

Jan sarkon fordult, és eltűnt a fák közt. Csak este láttam viszont, a szálloda halljában. Közös szobánkból kiköltözött.

Egy likőrszállító lovaskocsira kellett felkéredzkednem, amely a barátok italát vitte egyenletes lassúsággal a kereskedelem felé.

Jan tüntetően nem áll szóba velem, mintha még a pillantásom is kerülné. Csupa olyan emberek társaságában látom feltűnősködni, akiknek azelőtt még a köszöntését sem fogadta. És mindez a barátok miatt!

Ahogy a kiköltözés utáni első reggelen elhalad mellettem, hangosan fütyülni kezdem a *Si tu vas á Riót*. Mintha elvörösödne. Jó — gondolom — akkor hát eriggy te csak Rio de Janeiróba, egyedül is meg tudom nézni a torókat-torrerókat, nyakamban egy Antibes-ban formált, nem is egyedi darab plakettel.

Hihetetlen jó kedvem kerekedett, mint mindig, mikor elhagyunk valakit, akárcsak ha köszönés nélkül szállhatunk ki a vonatból, melyben a kényszerű több napos utazás folyamán útitársunk minden bizalmát elnyertük, s végül: szökünk, mintha pestisen estünk volna át. Már valósággal hálásnak érzem magam Jan irányában, amiért ennyire megkönnyítette a szakítást. Tudtam pedig, hogy szenvedek majd a hiányától, mint ahogy szenvedtem is, jóval később; s hogy csak az első óráknapok olyan felemelőn kellemesek egyedül, hogy előbb-utóbb bekövetkezik a magány elkerülhetetlen didergése, hogy borzadva fogom kerülni a boldog arcokat. Bekövetkezik a szinte fizikai didergés, amikor megvetéssel fordulunk el összeboruló szerelmesektől, összeforrt kezektől-szájaktól. Tudtam jól, hogy nem a cinizmus diadalmas díszszemléje ez bennem, hanem az egyedülség elmaradhatatlan reakciója.

Különben már akkor megütött az elválás szele, mikor a tőle megszokott, elviselhetetlen részletességgel kifejtette, miért nem hajlandó részt venni a biciklitúráimon.

— Nem megyek — mondta. — Nem bírom a tempód.

— Tudod, hogy nem rohanok — szóltam megadón.

— Éppen ez az. Az, hogy lassan mész. Nem bírok igazodni hozzád. Ahogy te az országutakon csalinkázol! Ha rajtam múlna, legszívesebben körlevélben értesíteném Európa összes életbiztosító társaságát...

— Kérlek. Szerencsére nem vagyok versenyző. Ha versenyző lennék, nyilván a két pont közti legrövidebb távolságot választanám — feleltem.

— Aha — mondta erőltetett gúnnyal a hangjában, azzal a „komponált magatartásával”, amely csak akkor bántott, mikor tudtam: a gúny a valódi, és a magatartás a hamis. — Azt hiszem, értelek — folytatta. — Egyébként is aktuális már a nekrológod. Légy nyugodt, nem hagyom ki, hogy a legdicsőbb halállal távoztál, amit ember csak kigondolhat magának. „Biciklijével eladdig csalinkázott az országutakon, mignem ismeretlen tettes — ismeretlen okból vagy okokból — halálra gázolta.”

— Az okok elképzelhetők szoktak lenni. Ezenkívül pedig, ahogy gondolod.

— Ne hülyéskedj — vert hátba Jan. — Tudod, hogy csak a jól felfogott érdekedben beszélek. Mert azt akarom, hogy normális legyél. Érted? Hogy normálisabb legyél.

— Ha így van, igazán kár volt ide a havasokra jönni, hogy ezt megbeszéljük. Egy megalkuvóval több vagy kevesebb —

— Mi ütött megint beléd? Dühíteni akarsz?

— Ahogy tetszik. Dühíteni is. Ahogy az arénákban... Majd meglátod.

— Pizok vagy — ordította Jan, és elrohant.

Már akkor tudtam, hogy legfeljebb még egy-két ilyen elrohanás, és végképp el fog menni, ahogy aztán a barátok ürügyén meg is tette. Következésképpen nem állt szóba velem, pedig már eszembe sem jutott a *Si tu vas-t* füttyülni, mikor el-elhaladt mellettem. Ellenkezőleg; mintha már ő lett volna az, aki füttyül: pimaszul, elfojtottan, alattomosan. Ez egészen új arculata volt számomra, és nem kismértékben lepett meg.

Az estét kénytelen voltam jobb oldali szomszédom, a százhármastársaságában tölteni. Berg urat már hosszabb ideje figyeltem lopva. Bemutatkozása is elég furcsa volt: „Mr. Berg vagyok, az Egyesült Királyságból. Európa fikuszállományát tanulmányozom. Legújabb, már szelvében beharangozott könyvem a fikuszokról szól.” Már-már azt mondtam: „Yes, uram, yes. Nem szégyen az elmebetegség! Az európai papírtermés sokkal többet elbír, semmint gondolnánk!” — mikor nagy megrökönyödésemmre csak ennyit mondtam:

— Kitűnő, Berg úr, igazán kitűnő; megtisztel a társaságával, foglaljon helyet.

— Nem olyan egyszerű a téma — mondta leültében. — Ezek a fikuszok már nem a botanikából ismert paraziták, hanem mind megannyi maga az élő képmutatás. Mindenütt jelen vannak, mindent látnak, halálnak: egyetlen pódium, kongresszusi terem, bank, de még bíróság sem lehet meg nélkűlük. És hogy ezek soha nem szólhatnak közbe, nem tiltakozhatnak, nem lelkesedhetnek soha. Hallgatásuk akár a tenger mélysége...

— A Fülöp-árok — szögeztem le, és merőn az asztal alá pillantottam.

— Így is fel lehet fogni — mondta Berg úr nagy sokára.

A pulykafartó eltüntetése után maga is távozott.

Ez volt Berg, Berg az Egyesült Királyságból — bámultam magam elé.

Azt, hogy a neve Nürnbergben is elhangzott, és hogy később, távol-

létében ítelték el, csak másnap tudtam meg. Másnap, miután Berg úrnak az Egyesült Királyságból csak hült helye volt az enyhén empire stílusú tévédoboz melletti fotelben; s azt is csak másnap tudtam meg, hogy az éjszaka folyamán igazoltattak. Kinyitattak minden szobát. Úgy látszik, én gyanún felül álltam, nememnek köszönhetőn, míg viszont Berg úrral kapcsolatban egyesek tudni vélték, hogy húsz font sterling ellenében eltépette az ügyeletessel a bejelentőlapot. Így tehát a 103-ast nem igazoltatták.

Mint örült méhkas, olyan volt egész nap a ház, mindenütt kisebb-nagyobb csoportok tárgyalták a történeteket. Berg úrról mindenki elmondta meglátásait, még az is, aki csak egyszer látta elsurranni a körte hiányában mindig sötét folyosónkon.

Különös módon, alig jutottak eszembe a torók-torrerók. A napom azzal telt, hogy próbáltam magamnak elképzelni, vajon mit élhetett át Berg úr az Egyesült Királyságból az éjszaka folyamán, hiszen mint gyakorló bujdosónak tudnia kellett, mi célból a szobák engedelmet-kérünk kinyitattása, mire a nyugodalmas jó éjszakát-ok. Délelőtt kilenc és fél tizenegy között megnyugtató ötletem támadt: ha csak pszichikailag is, de Berg úr ismét bűnhődik — Nürnberg tehát nem veszített semmit. Tizenegy és tizenkettő tájban próbáltam kitalálni, vajon hol és kinek magyarázhatja Berg úr a fikuszok jellemét, a növényekét, melyek hallgatnak, akár a tenger.

Vacsoránál Jan nagyon szomorúan nézett rám. Pillantása csupa vád volt, mintha ezt mondaná: Te leleplezhetted volna Berg urat. Tegnap az asztalodnál vacsoráztott. De elmulasztottad. Tudom, hogy nem fehetsz róla, de mégis bűnös vagy. Berg úrban nem lehet nem felismerni Berg urat.

Te is megtehetted volna — úzentem a tekintetemmel. — Te is leleplezhetted volna őt; te is láttad, és mindnyájan láttátok. Miért engedtétek el? Miért nem ültettétek az asztalotokhoz, miért nem kínáltátok egy pár virslivel, korsó sörrel, miért nem kínáltátok pipával, szivarral? Miért nem fizettétek neki egy pár virslit, egy korsó sört; miért nem kínáltátok pipával, szivarral? Miért nem mondtátok: Látja, Berg úr, ezután mindennap együtt tölthetnénk az estét. Maga meg, Berg úr, egy kicsit mesélhetne nekünk azokról az időkről, amikor még az volt az egyetlen dolga, hogy az újonnan ömlesztett transzportot mielőbb elhelyezze, akár úgy is, hogy a szolgálati előírásokban megengedett legrövidebb úton irányította őket a Walhallába? Miért nem kérdeztétek meg: Berg úr, a cuccát is elhozta magával, amit ott szerzett? Berg úr, milyen márkájú szivarokat szívott akkoriban? Berg úr, mondja meg, igaz lelkére, nem jó most itt magának? Miért nem kérdeztétek meg? miért engedtétek el?

Hosszan néztem az ebédlődekoráció részét képező fikuszok gyámoltalan-bizonytalanul csüngő barna hártályait, majd dühödöt tehetetlenségemben, megalázottságomban a lehető leghalkabban elfütyültem a *Si tu vas á Riót* összes versszakaival együtt.

Végleg nem maradt már semmi keresnivalóm ott. Lassan csomagolni kezdtem; már csak azok a legszükségesebb tárgyak vártak elrakásra, melyekre feltétlenül szükségem volt.

Délben levelet találtam az ajtó alá becsúsztatva. Jan írta, nagy meg-

lepetésemre. Olyasmi állt a levélben, hogy ne haragudjak, tudja, mennyire komisz volt; tudja, hogy igazam van — nekem mindig igazam van! —, tudja, mennyire komisz volt; minden porcikájával érzi, hogy ez volt a legszebb és legtartalmasabb szerelem, amit valaha is átélt, de hát én még túl fiatal vagyok hozzá, ő pedig, be kell vallania, mindig is egy kicsit briganti volt a nők terén, majd még bizonyosan rájövök, hogy mennyire józanul ítéli meg a dolgokat; neki most különben is el kell mennie, egyedül, és ha a szerelem inspirálhat is a távolból, végtelenül azért mégsem. A legigazabb ember vagyok (sic!), akit valaha is ismert, csak hát engem meg kell alázni, bántani kell, hogy összeszedjem magam, hogy magamhoz térjek, hogy rendszerezem a bennem felgyült indulatokat, meg hogy gondoljak arra is: a korommal járó kötelező anarchiát egyszer majd le kell vetköznöm, egyelőre persze minden rendben, a legnagyobb rendben, ismétli, hiszen ha az ember nem áll állandó harcban a világgal, akkor már eleve megette a fene, csak hogy ezt a haragot tudni kell okosan táplálni, mielőtt még kötelezőn, szintén kötelezőn, begyöpösödne az ember, avagy kifújná magát a kompromisszum-járdaszigeten. Meg hogy legyek jó kommunista, mint ő, párton kívül is lehet, sőt, az az igazi stb. Ő mindenesetre, tényleg elmegy Rio de Janeiróba — látja, hogy vigyorgok, mert már füttyörészhetek, ahogy a kedvem tartja. Mérget venne rá, hogy Berg úr ott fészkel, majd ő elcsípi; ami pedig azt illeti, Berg úr soha az életben nem járt az Egyesült Királyságban, amikor már járhatott volna, egészen másutt volt dolga. Sok szerencsét kíván Trubadúrékhoz, még akkor is, ha olyan hírek keringenek a korridák tájáról, hogy a torók egyáltalán nem bősülnek a világ minden vörösére sem, sőt, elnézőn, barátságosan pislognak, a terrorók pedig sírva fakadnak dühükben, és maguk bolondulnak meg. Lehet, hogy ez rosszindulatú kitalálás, de azért az én helyemben ő mégis megfontolná ezt az utazást és így tovább. Sok szerencsét kíván; ha Berg úrral leszámolt, majd megírja. Aláírás vezetéknevvel.

Amikor felszálltam a délnek tartó autóbuszra, úgy éreztem, közös, áldásosan boldogtalan életünk egy nagyon fontos szakasza zárult le, ahogy emberesedtünk apró örömeinkben és a történelem megélt vagy képzelt sugárzó rettenetében.

Évek múlva Jan valóban írt. Levele pontosan olyan volt, amilyennek vártam: fennhéjázón kioktató és mű-optimista. Berg úrral kapcsolatban azt írta, hogy már a nyomában van, valószínűleg sikerül is lelepleznie, csupán idő kérdése az egész.

Berg urat is láttam azóta; kartávolságnyira sétált előttem vadonatúj Chez Philippe-öltönyében a Kurfürstendammon ismeretlen, középkorú férfiak társaságában, élénken gesztikulálva. Láttam egyszer az U-bahnon is, a Ferbellinerstrassénál szállt ki, kezében a Süddeutsche Zeitunggal. Aztán láttam még többek közt Belgrádban, az Ivan Milutinović utca egy sötét kapualjába húzódott be. Ami igaz, az igaz: mindannyiszor köszönet nélkül osontam el mellette, mert már magam is kezdtem hinni: pillanatnyilag sokkal okosabb Berg úr leszármazottait felkutatni, semmint őt magát.

Alkalom adtán ezt Jannak is megírom.